

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

*Карук Інна Василівна, асистент кафедри
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Анотація. У статті розкривається суть поняття «інклюзивна освіта» як рівні можливості навчання для особливих дітей. Акцентується увага на педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського, де окреслюється розвиток теорії і практики виховання й навчання дітей з особливими потребами.

Ключові слова: інклюзивна освіта, педагогічна діяльність, діти з особливими потребами, вчитель початкових класів.

Кожна дитина по-своєму унікальна і потреби кожної дитини специфічні. Вона становить незмірну цінність для своїх батьків і родичів, а всі діти разом - неоціненний скарб суспільства, запоруку його майбутньої долі.

Важливим показником розвитку суспільства є гуманне, турботливе й милосердне ставлення до дітей з відхиленнями, які не мають змоги вести повноцінне життя. Дана проблема стала сьогодні настільки актуальною, що не буде перебільшенням назвати її проблемою століття. Ми звертаємось до педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського тому, що у творах великого педагога є багато цінних порад щодо розвитку дітей з особливими потребами.

За останні десятиліття в світі збільшилась кількість дітей-інвалідів, які потребують посиленої уваги з боку родини і держави. Проблема навчання дітей з особливими потребами в Україні стоїть також особливо гостро. Адже більшість із них, перебуваючи вдома або в інтернаті, не отримує належної освіти, знань, умінь навичок, які сприяють саморозвитку, самореалізації, самовдосконаленню в подальшому. Крім того вони виявляються невідповідними до життя у звичайному для зпересічної людини і захищеному для них світі. Рівні можливості навчання для особливих дітей називають терміном «інклюзивна освіта».

Василь Олександрович Сухомлинський у своїх працях «Важкі діти», «Вірте в людину», «Розмова з молодим директором школи», «Мудра влада колективу», «Серце віддаю дітям», «Батьківська педагогіка» усебічно аналізував причини появи важких дітей та окреслював їх траєкторію розвитку. Він зазначав, що «у навчанні й вихованні таких дітей потрібні особливі заходи, необхідний тонкий, делікатний індивідуальний підхід» [1].

Видатний педагог писав: «Головне – не допустити відчуження дітьми своєї «неповноцінності», перешкодити появі в них байдужного ставлення до навчальної праці, не притупити відчуття честі та гідності» [1, с.40]. Для досягнення поставленої мети, на думку В.О. Сухомлинського, потрібно, по-

перше, навчати й виховувати дітей з особливими потребами в масовій загальноосвітній школі, створювати для них спеціальні навчальні заклади немає потреби. Це необхідно для того, щоб діти з обмеженими можливостями перебували «в атмосфері повноцінного духовного життя школи» [1].

По-друге, на уроці діти зі зниженою здатністю до навчання повинні отримувати завдання, які б гарантували їм успіх у роботі. Для цього вчителю потрібно виявити найсильніші розумові здібності учня і пропонувати відповідні завдання. Відчуття радості успіху – необхідна умова нормальної, продуктивної навчальної діяльності.

Значну роль у роботі з дітьми з особливими потребами, на думку В.О.Сухомлинського, відіграє принцип індивідуального та гуманістичного підходу. В їх основі покладено врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини, а також усвідомлення того, що всі діти мають однакові права в суспільстві. «Конкретна наша робота, - зазначав дослідник, - полягає у визначенні причин біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні для неї шляхи подолання труднощів, захопити її цікавою роботою, завдяки якій вона могла б розвиватись інтелектуально». [3, с.55]. «Гуманна місія школи й педагога – врятувати цих дітей, ввести їх у світ суспільства, духовного життя, краси повноцінними й щасливими» [2, с.130], - наголошував В.О. Сухомлинський.

Разом з тим, на думку видатного педагога, у гуманному ставленні до учнів з порушеннями інтелекту нічого спільного не повинно бути з практикою опікунства, заснованою на жалісливості, з практикою звільнення дітей від будь-яких труднощів, відгородження їх від усіх життєвих турбот і негараздів, усунення від виконання своїх обов'язків. Опікунський підхід породжує в дітей споживацькі настрої і звички, сприяє появі у школярів некритичності до своїх дій і вчинків, послаблює їхню волю до самовдосконалення.

Досягти ефективності педагогічної діяльності з «неповноцінними» дітьми можна лише за умови, що складовою частиною навчального процесу будуть толерантність, справедливість, доброзичливість і повага людей.

На думку В.О. Сухомлинського, гармонійний і всебічний розвиток особистості можливий тільки там, де два вихователі – школа і сім'я – не тільки діють разом, висувають однакові вимоги перед дитиною, а ще й є одностайними, дотримуються єдиних принципів, не мають розбіжностей у цілях, методах і засобах виховання. Виходячи з такого підходу, у батьківській школі, що працювала в Павлівській десятирічці, одна з секцій була спрямована на роботу з батьками учнів, зокрема з тими, котрі мають вади в розумовому чи фізичному розвитку. Так, на психологічних семінарах педагоги обговорювали характеристики індивідуальних особливостей розумового розвитку дітей, а отримані результати доводили до батьків. Крім того, у батьківській школі матерів і батьків навчали, чого можна, а чого не можна вимагати від аномальних дітей, знайомили з прийомами розвитку розумових здібностей творчим словом, а саме: складання казок, оповідань тощо.

Підводячи підсумки, можна сказати, що у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського значна увага приділялась розвитку дітей з особливими

потребами. Запропонована ним педагогічна система збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, відіграла велику роль у розвитку теорії і практики виховання й навчання дітей з особливими потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О.Сухомлинський // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. - С.30-110.
2. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О.Сухомлинський // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 2. - С.149 – 409.
3. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // В.О.Сухомлинський // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В.О.Сухомлинський . – К.: Радянська школа, 1976. – Т.1. – С.5-202